BUYUK IPAK YO‘LINING FARG‘ONA VODIYSI SHAHARLARI RIVOJLANISHIDAGI TARIXIY AHAMIYATI

Jo’rayev Azamat
Toshkent kimyo xalqaro universiteti
Namangan filiali talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada Markaziy Osiyo sivilizatsiyasining ajralmas qismi bo‘lgan Farg‘ona vodiysi shaharlarining Buyuk Ipak yo‘li tizimidagi o‘rni yoritilgan. Xususan, Namangan viloyati hududidagi qadimiy Axsikent va Kosonsoy kabi shahar-qal’alarning xalqaro savdo va madaniy aloqalardagi ahamiyati tarixiy va arxeologik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi. Maqola davomida iqtisodiy munosabatlar va hunarmandchilikning o‘zaro ta’siri ko‘rsatib o‘tilgan.

Kirish

Insoniyat tarixida xalqlar va madaniyatlarni bir-biriga bog‘lagan eng ulkan muloqot tizimi bu — Buyuk Ipak yo‘lidir. Miloddan avvalgi II asrdan boshlab shakllangan ushbu yo‘l nafaqat tovar ayirboshlash, balki g‘oyalar, dinlar va texnologiyalar almashinuvi markaziga aylandi. O‘zbekiston hududi, xususan, Farg‘ona vodiysi ushbu yo‘lning eng muhim strategik chorrahalaridan biri bo‘lgan. Vodiydan o‘tgan karvon yo‘llari sharqni g‘arb bilan, shimolni janub bilan bog‘lagan.

Bugungi kunda tariximizni o‘rganish, ayniqsa, ona yurtimiz Namangan hududidagi qadimiy manzilgohlarning jahon sivilizatsiyasidagi o‘rnini tadqiq etish yosh avlod uchun ham ilmiy, ham ma’naviy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Asosiy qism

Farg‘ona vodiysi — Strategik tugun

Qadimiy manbalarda, jumladan, Xitoy yilnomalarida Farg‘ona vodiysi 'Dovon' (Dayuan) davlati sifatida tilga olinadi. Dovon davlati o‘zining 'samoviy tulporlari', uzumchiligi va sholichiligi bilan mashhur bo‘lgan. Ipak yo‘li orqali xitoyliklar Farg‘ona otlariga ega bo‘lishni istashgan bo‘lsa, vodiy aholisi o‘z navbatida ipak va choy kabi mahsulotlarni qabul qilgan. Bu esa o‘z-o‘zidan hududda infratuzilmaning rivojlanishiga, ya’ni karvonsaroylar va savdo shaharlari qurilishiga turtki bo‘lgan.

Namangan hududidagi qadimiy manzilgohlar: Axsikent va Kosonsoy

Farg‘ona vodiysining shimoliy qismida joylashgan Axsikent shahri miloddan avvalgi III-II asrlarda vujudga kelgan bo‘lib, Ipak yo‘lidagi eng yirik savdo va hunarmandchilik markazlaridan biri bo‘lgan. Arxeologik qazishmalar shuni ko‘rsatadiki, Axsikentda metallurgiya juda yuqori darajada rivojlangan. Bu yerdagi po‘lat ishlab chiqarish texnologiyasi o‘sha davrda dunyoda noyob hisoblangan.

Kosonsoy shahri esa tog‘li hududlar bilan vodiyni bog‘lovchi darvoza vazifasini o‘tagan. Karvonlar bu yerda dam olib, o‘z mahsulotlarini ayirboshlashgan. Bu shaharlar nafaqat iqtisodiy, balki harbiy-strategik ahamiyatga ham ega bo‘lib, Buyuk Ipak yo‘lining xavfsizligini ta’minlashda muhim rol o‘ynagan.

Madaniy va texnologik almashinuv

Ipak yo‘li nafaqat iqtisodiy foyda keltirdi, balki madaniy taraqqiyotga ham xizmat qildi. Masalan, ipakchilik sirining ochilishi, shisha ishlab chiqarish va qog‘oz tayyorlash texnologiyalari aynan karvon yo‘llari orqali tarqalgan. Farg‘ona

vodiysi ustalari Xitoyning ipak ishlab chiqarish texnologiyasini o‘zlashtirib, unga mahalliy naqshlar va uslublarni joriy etishgan. Natijada o‘zbek ipakchilik maktabi shakllangan va u bugungi kungacha Namangan (Marg‘ilon bilan hamkorlikda) hududida saqlanib qolgan.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Buyuk Ipak yo‘li Farg‘ona vodiysi shaharlari, xususan Namangan viloyati hududidagi tarixiy manzilgohlar taraqqiyotida poydevor vazifasini o‘tagan. Ushbu yo‘l tufayli mintaqada shaharsozlik, hunarmandchilik va ilm-fan rivojlandi. Tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, ochiq tashqi siyosat va savdo aloqalari har qanday jamiyatning yuksalishiga xizmat qiladi. Bizning vazifamiz esa ushbu buyuk merosni o‘rganish va uni kelajak avlodlarga yetkazishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. 1. Sh. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. 2. Rtveladze E.V. Buyuk Ipak yo‘li. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2007.
3. 3. Anarboyev A. Axsikent tarixi. – Toshkent, 2001.
4. 4. Z.M. Bobur. Boburnoma. – Toshkent: Sharq, 2002.
5. 5. Gulyamov Ya.G‘. Farg‘ona vodiysining qadimgi sug‘orilish tarixi. – Toshkent, 1970.